

נוהלי "חי בריא" לענף העופות לבשר (פטם)

סעיף	תוכן	עמוד
1	הקדמה	
2	מקור האפרוחים	
3	קבלת האפרוחים	
4	מזון ומים	
5	סביבה	
5.1	<u>מבנים</u>	
5.2	<u>רצפות ומרבצים</u>	
5.3	<u>תאורה</u>	
5.4	<u>דרישות שטח וגודל הלהקה</u>	
5.5	<u>איכות אוויר וסביבה תרמית</u>	
5.6	<u>העשרה סביבתית</u>	
6	ניהול	
7	בריאות	
7.1	<u>ניטור בריאות ורווחת העופות</u>	
7.2	<u>בריאות ורווחה</u>	
7.3	<u>המתת חסד</u>	
7.4	<u>מתן תרופות</u>	
7.5	<u>בטיחות ביולוגית</u>	
8	הובלה	
9	שחיטה	

1. הקדמה

"חי בריא" מבקשת לחולל מהפכה באופן צריכת המזון מן החי בישראל ולספק לצרכני המזון מן החי שקיפות בנוגע למקור המזון ואופן הפקתו. כך יוכלו הצרכנים לתמוך בחקלאות ישראלית אחראית וליהנות ממזון בריא ואיכותי שהופק בתנאים נאותים.

"חי בריא" מבקשת לקדם צרכנות אחראית, הומנית ובת קיימא של מוצרי מזון מן החי, התורמת הן לרווחת בעלי החיים בתעשייה זו והן לעובדים בה.

תו "חי בריא" מוענק למוצרי מזון שמקורם בחיות משק, אשר גודלו בהתאם לדרישות המחמירות של נוהלי "חי בריא". על ידי צריכת מוצרים הנושאים את התו, יוכלו הצרכנים לצרוך מזון באופן אחראי התואם את תפיסתם המוסרית והבריאותית.

נוהלי "חי בריא" קובעים דרישות גידול מקיפות ומחמירות, שמטרתן להבטיח כי בעלי החיים במשקים גדלים בתנאים אשר מאפשרים להם לבצע פעולות טבעיות ההכרחיות לבריאותם ולרווחתם. עבור כל מין של בעל חיים מובאים בחשבון צרכיו היחודיים מהיבטים שונים, כגון אינטראקציה חברתית, נוחות, בריאות גופנית ונפשית, זאת תוך התייחסות לאתגרים הנובעים מגידול בעל החיים במשק חקלאי לשם ייצור מזון.

תו "חי בריא", המהווה אישור לעמידה בנוהלי "חי בריא", הוא אות הצטיינות עבור המגדל ומשקף את מחויבותו לבעלי החיים שבבעלותו, לסביבה שבה הוא פועל ולבריאות ולבטיחות הציבור.

"חי בריא" מפעילה מערך פיקוח על כל שלבי העיבוד והשיווק של מוצרי המזון הנושאים את התו, על מנת להבטיח את אמינות השיווק: תו "חי בריא" על מוצר מזון מבטיח לצרכנים כי מקורו במשקי "חי בריא".

הנוהלים גובשו על ידי "חי בריא". אישור העמידה בתוכנית חי בריא, לרבות האישור להשתמש בתו חי בריא לסימון מוצרי המזון, ניתן על ידי "חי בריא" בלבד.

נוהלי "חי בריא" אינם סטטיים ונתונים לשינוי. "חי בריא" תבחן מדי שנה את הצורך בעדכוןם לאור פרסום מחקרים חדשים או ממצאים שיתגלו במשקי החי.

נוהלי "חי בריא" אינם תקנים של משרד החקלאות, משרד הבריאות, מכון התקנים או כל גוף ממשלתי אחר.

עמידה בנוהלי "חי בריא" היא וולונטרית ואינה באה להחליף כל דרישה הקבועה בחוק.

ההשתתפות בתוכנית "חי בריא" היא על בסיס שנתי, ויש לחדשה מדי שנה.

2. מקור האפרוחים

2.1. מומלץ כי מקור האפרוחים הוא מלולי רבייה ומדגרות מאושרים "חי בריא".

תכנית "חי בריא" מתייחסת לכל ההיבטים במחזור החיים של בעלי החיים לרבות הממשקים הנלווים להם. כתוצאה מכך, ישנה חשיבות כי מקור האפרוחים יהיה מלולי רבייה ומדגרות מאושרים "חי בריא".

"חי בריא" מבינה כי דרישה כאמור הינה בלתי אפשרית בשלב זה ועד ליצירת בסיס נרחב של מדגרות ולולי רבייה מאושרים "חי בריא". לפיכך, בשלב זה, הדרישה שמקור האפרוחים יהיה מלולי רבייה וממדגרות מאושרים "חי בריא" מופיעה כהמלצה בלבד.

סעיף 2.1 לעיל ייבחן מדי עדכון של נוהלי "חי בריא" ויהפוך מהמלצה לדרישה מחייבת כאשר יתברר שיש בסיס נרחב דיו של מדגרות ולולי רבייה המאושרים בתוכנית "חי בריא".

3. קבלת האפרוחים

- 3.1. טרם קבלת האפרוחים, יש לנקות ביסודיות את כל המבנים ולחטאם.
- 3.2. יש להבטיח שהטמפרטורה במבנה מתאימה לאפרוחים לפני העברתם למבנה, תוך לקיחה בחשבון של הזמן בשנה וטמפרטורה חיצונית.
- 3.3. יש לנקוט בזהירות רבה למניעת עקה כתוצאה מחום/קור.
- 3.4. אין להעביר את העופות מבנים במהלך כל תקופת הגידול.

4. מזון ומים

לעופות תינתן גישה למים טריים ולתזונה מתאימה על מנת לשמר את בריאותם ולקדם את רווחתם

4.1. מזון

- 4.1.1. תזונת העופות תהיה בריאה וכזו ש:
- א. שומרת עליהם בבריאות טובה
 - ב. מספקת מענה הולם לצרכיהם התזונתיים
 - ג. זמינה להם בכל עת (למעט אם הוטרינר המטפל הורה אחרת)
- 4.1.2. יישמרו רשומות הנוגעות להרכב המזון, המינרלים ותוספי המזון כפי שמוצגים על ידי יצרן המזון
- 4.1.3. העופות לא יוזנו במזון המכיל חלבון מן החי שמקורו ביונקים או בעופות.
- 4.1.4. את התזונה יש לשנע, לאחסן ולהעביר תוך שמירה על היגיינה כדי למנוע התפשטות של מחלות וטפילים, זיהום או רטיבות.
- 4.1.5. אין להשאיר מזון מזהם או מעופש.
- 4.1.6. המזון צריך להיות מחולק באופן שווה לכל אורך מתקן ההזנה.
- 4.1.7. בקירוב, מתקני ההזנה יפוזרו באופן שווה בשטח הלול.
- 4.1.8. עופות לא ייצטרכו לנוע יותר מ 4 מ' מכל מקום בלול כדי להגיע למזון

4.1.9. תיל מעל מערכת ההזנה אסור שיהיה מחשמל או מחובר למקור חשמל

4.1.10. ציוד ההזנה יתוחזק באופן היגייני

4.2. מים

4.2.1. יש לספק לתרנגולות גישה למים:

א. נקיים וטריים

ב. בכל עת, למעט כאשר נדרש אחרת על ידי וטרינר מטפל.

4.2.2. אין להשאיר מים במצב מזוהם או לא טרי

4.2.3. מומלץ לשמור בחווה מיכל אחסון מים (עם מכסה) המסוגל לספק מים לכל העופות לתקופה של לפחות 24 שעות כאשר מערכת אספקת המים אינה זמינה

4.2.4. מתקני השתיה יהיו:

א. במצב תקין

ב. ממוקמים בגובה האופטימלי עבור הגיל והגודל של העופות

ג. מעוצבים באופן שמאפשר לתרנגולות לשתות בחופשיות

ד. מפוזרים באופן שווה בלול.

4.2.5. תרנגולות לא צריכות להתנייד יותר מ 4 מ' מכל מקום בלול כדי להגיע למים.

4.2.6. מומלץ להתקין מוני מים לכל מערכות השתייה של העופות כדי לעקוב אחר צריכת המים בכל לול

ההמלצה להתקנת מוני מים בלולים באה על מנת לאפשר לנטר את צריכת המים לכל קבוצה של עופות. שינויים בצריכת המים יכולים לספק אינדיקציה מוקדמת להתעוררותן של בעיות בריאותיות בעופות.

4.2.7. תיל מעל מערכת השתיה אסור שיהיה מחשמל או מחובר למקור חשמל

4.2.8. ציוד השתיה יתוחזק באופן היגייני

5. סביבה

הסביבה שבה מוחזקים העופות צריכה להיות מותאמת לצרכיהם באופן המקדם את רווחתם, להגן עליהם

מפני חוסר נוחות פיזית, פחד ומצוקה ולאפשר להם התנהגות טבעית

5.0.1 יש ליידע את "חי בריא" טרם ביצוע כל שינוי במבנה קיים או התקנה של ציוד חדש, שלא התבצעה עבורם הערכה בעבר.

5.1. מבנים

על המבנים להיות בגודל ובעיצוב המבטיחים שהאוורור מספיק כדי להבטיח שאיכות האוויר והמצע טובים.

5.1.1. המבנים יתוכננו וייבנו באופן המתאים לתנאי מזג האוויר המקומיים, כולל עמידה בתנאי מזג אוויר עונתיים קיצוניים צפויים.

5.1.2. עבור כל לול יתועד המידע הבא:

- א. סך השטח הזמין לעופות
 - ב. סך העופות בלול והצפיפות
 - ג. רמות התאורה, ופרוטוקולי התאורה
 - ד. נוהלי חירום (פעולות במקרה של שריפה, שיטפון, כשל בציד אוטומטי או חריגת טמפ' מהטווח המקובל)
- 5.1.3. סביבת העופות צריכה להיות נקייה מכל פריט העלול לגרום להם פציעה או מצוקה הניתנות למניעה.
- 5.1.4. כל הציד והמתקנים המיועדים לשימוש העופות יהיו:
- א. מתאימים למטרתם
 - ב. מתוחזקים היטב
- 5.1.5. בתוך הלולים:
- א. רמות הרעש יהיו מינימליות
 - ב. המאווררים, מכונות ההזנה וכל ציוד אחר ייבנה, יונח, יופעל ויתוחזק באופן הגורם לכמה שפחות רעש.
- 5.1.6. למעט במקרה של שימוש במוצרים להדברת חרקים, העופות לא יבואו במגע עם גזים או משטחים רעילים כגון צבעים, חומרי שימור לעץ או חומרי חיטוי.
- 5.1.7. כל מתקני החשמל וחיבורי החשמל יהיו:
- א. לא נגישים לעופות
 - ב. מבודדים היטב
 - ג. מוגנים מפני מכרסמים
 - ד. מונחים כראוי
 - ה. במצב תקין
 - ו. ייבדקו לפחות אחת לשנה בידי אדם הכשיר לכך (יש לשמור ברשומות את תוצאת המבדק)
- 5.1.8. שטח הגישה סביב הלול:
- א. יישמר נקי ומסודר
 - ב. לא יציע מחסה לעופות בר או למכרסמים
 - ג. ינוהל היטב כאשר הצמחייה, ככל שיש כזו, נשמרת נמוכה.

5.2. רצפות ומרבצים

- 5.2.1. רצפת הלול תהיה בטון מתוחזק היטב ותאפשר ניקוי וחיטוי יעילים, באופן המונע הצטברות משמעותית של טפילים ופתוגנים אחרים.
- 5.2.2. בכל מקום שמזוהה רטיבות בריצפת הלול יש לפעול מיידית לייבושה (הכנסת מצע, הקטנת הצפיפות, וכו')
- 5.2.3. רצפת הלול תרופד באופן מלא במצע
- 5.2.4. המצע יהיה:

- א. באיכות טובה
- ב. מחומר ומגודל חלקיקים מתאימים ללא חתיכות גדולות
- ג. ינוהל באופן השומר אותו במצב יבש, פריך
- ד. בעומק של לפחות 2 ס"מ (ראה מסגרת להלן)
- ה. מאפשר לעופות לבצע אמבטיית חול
- ו. מחודש, במידת הצורך, במצע טרי
- ז. מנוהל באופן היגיני
- ח. מאוחסן במתקנים יבשים והיגייניים המוגנים מפני מכרסמים

ניתן להעריך בקירוב את רמת הלחות במצע באמצעות לקיחת חופן המצע ולחיצתו: אם המצע מתכווץ ונשאר ככדור המצע רטוב מדי. אם הוא מיד מתפרק לחלקיו המצע כנראה יבש מדי. אם הוא בהתחלה מתכווץ ולאחר מכן מתחיל להתפרק באופן הדרגתי, המצע כנראה ברמת הלחות הנכונה

נסורת הוא סוג הרפד מועדף

להקת עופות המוחזקת על מצע שמתוחזק היטב הינה בריאה יותר וגם כלכלית יותר מכזו המוחזקת על מצע לא איכותי. פציעות כגון פודודרמטיטיס, hock burns, ושלפוחיות בחזה יכולות להיגרם כתוצאה ממצע לא נאות, ולגרום לסבל מיותר. פציעות כאמור גם עשויות לפגוע באיכות התוצרת הסופית. רמת הלחות במצע הינה הגורם העיקרי המשפיע על איכות המצע והיא מושפעת מעיצוב וניהול מערכת השתיה, קצב תחלופת האוויר, חומר המצע ועומקו, צפיפות העופות, איכות התזונה ובריאות הלהקה. הלחות בלול מושפעת מכמות וגודל העופות וגם כמובן משיעור הלחות באויר הנכנס ללול. כשהלחות היחסית בלול עולה על 70%, לחות המצע עולה ואיכות המצע יורדת. יש לשאוף לשמר את רמת הלחות היחסית בלול בין 50 ל- 70% על ידי אספקת אוויר בכמות מספקת ותוספת חום ככל שנדרש.

מצע רטוב עלול גם לגרום ל:

- עודף אמוניה שכן כמות הבקטריה עשויה לעלות בתנאי רטיבות
- פגיעה במערכת הנשימה כתוצאה מהאמוניה וכתוצאה מכך נטייה גבוהה יותר לזיהומים
- סיכון גבוה יותר לקוקסידיוסיס שכן ביצי הקוקסידיות מתפתחים מהר יותר בתנאי רטיבות
- זיהומים

5.3 תאורה

אור טבעי בלולים תורם לרווחת העופות, למשל, בזכות העשרת סביבתם, שכן אור טבעי מספק טווח של רמות תאורה בשטחים שונים בלול, המשתנה במהלך היום באופן השונה מתאורה מלאכותית. בנוסף, תצפיות בשטח מעידות כי עופות שנחשפו לאור טבעי הציגו יותר התנהגות טבעית, והיו פעילים יותר בהשוואה לעופות שלא נחשפו אור טבעי.

5.3.1 יש לדאוג לתאורה נאותה, קבועה או ניידת, שתאפשר לבחון את מצב העופות ביסודיות בכל עת.

5.3.2 בכל תקופה של 24 שעות יש לספק לעופות:

א. תקופה של מינימום 8 שעות של אור רציף

ב. תקופה של מינימום 6 שעות ומקסימום 12 שעות של חושך רציף למעט לעופות עד גיל שבעה ימים ובשלושה ימים שלפני שיווק שם נדרש מינימום שעתיים של חושך רציף

5.3.3 יש לתעד את דפוסי התאורה בכל הלולים

במידת האפשר, דפוסי התאורה יתועדו באופן אוטומטי

מחקרים מראים כי תאורה בהירה מתמרצת את העופות לתנועה מה שתורם לבריאותם ולרווחתם.

5.3.4 פתחי כניסת האור יהיו בגודל מספיק כדי להבטיח שכניסת האור לא תגרום לכתמי אור בהיר על רצפת הלול

כתמי אור על רצפת הלול עלולים להביא לריכוז העופות באזורים אלו. פעילות מוגברת באזורים מסוימים משפיעה לרעה על איכות המצע ועל רווחת העופות.

5.3.5 ככל שיש שימוש בתאורה מלאכותית, מומלץ שהיא תידלק ותכובה באופן הדרגתי כדי לאפשר לתרנגולות להתכונן לחשיכה

הדלקה וכיבוי האור באופן הדרגתי מאפשר לעופות להתכונן לאור יום או לחשיכה. מחקרים הראו שלפני חשיכה זה מעודד את העופות לבצע פעולה טבעית של התמקמות ומעודד אותם לאכול ארוחה אחרונה מה שעשוי אף לשפר את יעילות המרת המזון (feed conversion).

5.3.6 על החלונות להיות אטומים היטב כדי לשמור על זרימת אויר נאותה בלול ולמנוע פרצי רוחות

5.4 דרישות שטח וגודל הלהקה

כהנחיה, גודל הלהקה בלול לא יעלה על 30 אלף עופות. נתון זה מבוסס על מה שנחשב כיום הפרקטיקה המיטבית באשר למניעה ולניהול מחלות והדבקה, צמצום פגיעה ברווחת העופות ולעזור להבטיח פרקטיקות בקרה וניהול יעילות.

5.4.1 הצפיפות בלול תהיה לכל היותר 13 עופות למ"ר ו 27 ק"ג למ"ר

5.4.2 תהליך הדילול אינו מומלץ ובכל אופן, ניתן לבצעו פעם אחת בלבד לפני שיווק מלא של כל העופות בלול.

5.4.3 הדילול ייעשה תוך יישום הוראות סעיף 8.2.5

דילול הינה פרקטיקה בה הוצאת העופות לשיווק במחזור גידול נתון נעשית במספר פעימות. היתרון המשמעותי של הדילול בהיבט של רווחת העופות הוא הפחתת הצפיפות בלול. יחד עם זאת, הוצאת חלק מהעופות בלול לשחיטה עשויה להשפיע באופן שלילי על רווחת העופות הנשארים כתוצאה מ:

- הכנת הלול לתפיסה
 - הפסקה זמנית של מים ומזון
 - רעש והפרעות בתהליך התפיסה
 - מצב הלול לאחר התפיסה
 - ההפרעה הנגרמת כתוצאה מהחזרת הלול למצבו טרם התפיסה
 - חוסר נוחות תרמית כתוצאה משינויי טמפרטורות מהירים
 - פגיעה בבטיחות הביולוגית
- לפיכך, תהליך הדילול מותר רק פעם אחת בלבד לפני שיווק מלא של כל העופות בלול וכן, עליו להתבצע תוך יישום ההוראות בסעיף 8.2.5

5.4.4. יש לשמור תיעוד המאפשר לאמת בקלות בכל עת את כמות העופות והצפיפות בלול (ראה 6.1.3)

5.5. איכות אוויר וסביבה תרמית

מגוון רחב של וירוסים יכול לתקוף את מערכת הנשימה של העופות, לפגוע בקנה הנשימה ובריאות, ולהביא להתפתחות ולהתרבות חיידיקים וזיהומים העשויים לגרום למחלות נשימה ואף למוות. מחלות אלו מושפעות במידה רבה ממדדים הקשורים באיכות האויר – לחות, וריכוזי אבק, אמוניה, פחמן דו חמצני וחמצן באויר. כדי להקטין חשיפה למחלות אלו יש להבטיח איוורור נאות בלולים וליישם תכנית חיסונים נגד וירוסים הידועים כמסוכנים באזור.

5.5.1. יש לפעול כדי להבטיח שזיהומים באויר לא יגיעו לרמה שבה הם אינם נעימים לאדם באופן ניכר

5.5.2. יש לפעול כדי להבטיח שלעופות יש גישה לסביבה תרמית נוחה בכל עת

התרנגולת מתפקדת הכי טוב בטמפרטורת גוף של 41°C . סטיה מכך פוגעת ברווחתה: עליה של 4 עד 5 מעלות בטמפרטורת הגוף של התרנגולת קטלנית עבורה.

5.5.3. בלולים מבוקרים, מערכת האוורור תאפשר הגעה לטמפרטורה של 3°C +/- מהטמפרטורה הרצויה.

5.5.4. הטמפרטורה תימדד ברמה של ראשי העופות.

5.5.5. תותקן מערכת אזעקה שתתריע על כשלים בציוד האיוורור.

5.5.6. מערכת האזעקה תתריע על כל סטיה של 3°C , 5°C + מהטמפרטורה המבוקשת כדי לאפשר נקיטת צעדים מתאימים.

5.6. העשרה סביבתית

העשרה סביבתית בלול הוכחה כמשפרת את בריאות ורווחת העופות בכך שהיא מעודדת אותם להיות יותר פעילים.

דוגמאות להעשרה סביבתית כוללות: באלות חציר, מדפי לינה, אובייקטים שניתן לנקר, פיזור גרעינים שלמים, אספקת כרוב (בראסיקה).

5.6.1. העשרה סביבתית:

- א. תינתן לעופות מוקדם ככל האפשר, ובכל אופן לא יאוחר מגיל 7 ימים
- ב. תינתן לאורך כל תקופת הגידול

5.6.2. לכל 1,000 עופות, יסופקו (כמינימום):

- א. מדפי לינה (ראה מסגרת)
- ב. אובייקט אחד שניתן לנקר

5.6.3. המשקים יקבלו ארכה של 12 חודשים מיום הצטרפותם לתכנית "חי בריא" להתארגן על העשרה הסביבתית בלולים. "חי בריא" תשמח לעזור למשקים בתהליך ולספק מחקרים ותצפיות רלוונטיים.

נכון להיום לא קיימת כלל פרקטיקה של שימוש במדפי לינה בלולי עופות לבשר בישראל. חי בריא תעבוד יחד עם המגדלים ולפי התיעוד והתצפיות בשטח תקבע את האורך/ שטח מינימלי הנדרש של מדפי הלינה בלולים. הדרישה תיכנס בהבהרה לנוהל ו/ או בעדכון הבא של הנוהלים.

שימוש בפריטים נוספים מאוד מומלץ כדי לקדם את תזוזת ופעילות העופות

עם הכנסה של פריטי העשרה סביבתית יש לשים לב לסיכון של כניסת מחלות ולבחון איך ניתן לנקות בין להקות פריטים שנעשה בהם שימוש חוזר
ברכישת באלות קש יש להבטיח שהן באיכות מתאימה, הגיעו ממקור מהימן, ואוחסנו בתנאים שאינם מציגים סיכון גבוה בהקשר של בטיחות ביולוגית

5.6.4. מדפי הלינה:

- א. יהיו מותאמים למטרה
- ב. יעוצבו באופן הנועד למנוע פגיעה/ פציעה בעופות
- ג. יהיו נגישים ולצפיה בקלות על ידי העופות
- ד. יהיו מוגבהים
- ה. לא יותקנו מעל קווי השתיה והאכלה.

6. ניהול

רמה גבוהה של ניהול וטיפול אחראיים חיונית כדי להבטיח את רווחת העופות. על מנהלי המשק ועובדיו להיות בעלי ידע ומיומנות בממשק וברוחה של בעלי החיים שבאחריותם

6.0.1 תינתן ל"חי בריא" גישה לכל הרשומות והמסמכים הנדרשים בנוהל זה

6.1 מנהלים

6.1.1. המנהלים יודאו שכל עובדי הלול הינם:

- א. בעלי גישה לעותק עדכני של נוהלים אלו
- ב. מכירים את תוכנו
- ג. מבינים את תוכנו ומיישמים אותו בתחומי אחריותם.

6.1.2 על המנהלים לגבש וליישם תוכניות ואמצעי זהירות כדי למנוע ולהתמודד עם מצבי חירום (כדוגמת שריפה, הצפה, תקלה במערכת האוורור או כשל באספקת מים, מזון או חשמל)

6.1.3 המנהלים ישמרו רשומות לגבי ביצועי הלול, הכוללות את המידע הבא:

- i. זני העופות
- ii. כמות העופות
- iii. התמותה היומית (סיבת המוות תצוין היכן שידוע)
- iv. מספר העופות שהומתו (והסיבה לכך)
- v. מספר העופות שהוצאו לשחיטה
- vi. המשקל הממוצע של העופות שהוצאו לשחיטה
- vii. צריכת המזון היומית
- viii. תחלואה
- ix. חיסונים שניתנו
- x. תרופות שניתנו

6.1.4 המשקים יקבלו ארכה של 12 חודשים מיום הצטרפותם לתכנית "חי בריא", כדי לגבש את הרשומות הנדרשות. "חי בריא" תשמח לעזור למשקים בתהליך ולספק תבניות לרשומות הנדרשות.

6.2 עובדי המשק

6.2.1 עובדי המשק יידעו להפעיל את הציוד שבו נעשה שימוש בלול (כגון תאורה ואוורור) באופן נאות, לתחזקו באופן שוטף, לזהות סימנים המעידים על תקלה בציוד, ואת דרך הפעולה במקרה של תקלה.

6.2.2 עובדי המשק:

- א. יידעו לזהות סימנים של בריאות ורווחה טובות, ובכלל זה של התנהגות נורמלית
- ב. יידעו לזהות בעיות רווחה שכיחות בשלביהן המוקדמים
- ג. יכירו את הפעולות הנדרשות לטיפול בבעיות בריאות ובמחלות שכיחות
- ד. יידעו לבצע המתת חסד לעופות כשיש צורך בכך
- ה. יטפלו בעופות באופן חיובי ובחמלה
- א. יהיו מודעים לבעיות הרווחה הקשורות בניהול לא נאות של הרפד

6.3 בדיקות

6.3.1 העופות ייבדקו לפחות 3 פעמים ביום כשלפחות אחת מהבדיקות תהיה מספיק יסודית לזהות כל עוף חולה או פצוע.

6.3.2 בעיית רווחה שנצפתה במהלך הבדיקה תטופל כראוי וללא דיחוי.

6.3.3 שיטות העבודה יבטיחו שהעופות לא יהפכו למפוחדים או למבוהלים

6.3.4 כל תזוזה בלול תיעשה באופן איטי ושקול, וזאת הן כדי למנוע יצירת פחד בקרב בעופות והן כדי להפחית סיכון לפציעתם.

6.4. ציוד

- 6.4.1. תותקן מערכת אזעקה שתתריע על כל כשל בציוד עליו מסתמכים העופות (כגון: מערכת השתיה, האכלה, איזורר).
- 6.4.2. אזעקות המשיכות לציוד אוטומטי עליו מסתמכים העופות לא ינותקו או יושקטו בזמן שהלול מאוכלס בעופות.
- 6.4.3. תמוקם במשק אספקת חשמל חלופית היכולה לספק באופן מיידי חשמל ללול ולכל הציוד בו למשך 24 שעות.

6.5. הגנה מבעלי חיים אחרים

- 6.5.1. יש להפעיל אמצעי זהירות הומניים כדי להגן על העופות מפני חיות אחרות העלולות לפגוע בהן, לרבות בהכנסת מחלות ללול.
- 6.5.2. תגובת תכנית כתובה להגנה מפני חיות בר (טורפים ומכרסמים) ותיושם במשק.
- 6.5.3. ההגנה מפני חיות בר תכלול שיטות להדרת פיזית, והסרה מקרבת הלול רכיבים העלולים לעודד את נוכחותן של חיות בר.

הדרת פיזית הינה הדרך היעילה וההומאנית ביותר להגנה מפני חיות בר. שיטות להדרת פיזית כוללות:

- בנייה ותחזוקה של גדר המתאימה להדרת חיות הבר הרלוונטיות
- הסרה של שטחי מחסה וכיסוי (כגון עשבים) מהשטח שסביב הלולים
- הגנה על מקורות מזון
- שימור ותחזוקת מבנים
- טיפול נאות בפגרים (הטמנה, שריפה או פינוי, והכל בהתאם לדרישות החוק)

- 6.5.4. לא יעשה שימוש במלכודות דבק להגנה מפני חולדות ועכברים.
- 6.5.5. שימוש ברעל מכרסמים יעשה רק לאחר שמוצו כל האפשרויות האחרות

7. בריאות

סביבת העופות תהיה כזו התורמת לבריאות טובה

7.1. ניטור בריאות ורווחת העופות

- 7.1.1. העופות יהיו תחת טיפול שוטף של מומחה מוסמך (להלן: "מומחה"), כגון וטרינר או מדריך, שהוא בעל היכרות עם:
- ב. בעלי החיים במשק
 - ג. דרישות הבריאות על פי חוק
 - ד. שיטות ואמצעים לשיפור הרווחה והבריאות של העופות
- 7.1.2. המשק יגבש עם המומחה תכנית בריאות ורווחה (להלן: תכנית הבריאות) ברמת הלול/החוזה המתייחסת להיבטים הספציפיים שלה

מטרת תכנית הבריאות היא לצמצם את הסיכון למחלות ולמקסם את בריאות ורווחת העופות.

7.1.3. כל המידע המופיע בתכנית הבריאות יעודכן באופן שוטף ככל שנדרש ובשיתוף עם המומחה

המומחה יבצע מעקב אחר הנושאים הבאים במשק:

- בריאות הלהקה הנוכחית
- בריאות הלהקה הקודמת (ממעבר על נתוני הביצועים)
- תכנית חיסונים
- אנטיביוטיקה ותרופות אחרות שנעשה בהן שימוש
- בחינת פרקטיקות הניהול והטיפול

7.1.4. תכנית הבריאות תכלול:

- א. הבעיות העקריות המשפיעות על בריאות ורווחת העופות בחווה
- ב. עבור כל בעיה, תכנית הפעולה שמציינת במפורש את הצעדים שיינקטו למניעת התגברות הבעיה ו/ או הפחתתה
- ג. לכל בעיה, הרף המקסימלי שאם מגיעים אליו, יש לפעול באופן מיידי לצמצום הבעיה.

בתהליך מוצלח של ניטור בריאות ורווחת העופות, תהיה ירידה הדרגתית ברף המקסימלי של הבעיות על פני זמן שכן שכיחות הבעיות אמורה לרדת

7.1.5. הרמה של כל בעיה המצוינת בתכנית הבריאות (בהתאם לסעיף 7.1.4 א לעיל) תימדד בכל להקה ותנוטר ברמת הלול. בהקשר זה ניתן להשתמש במידע המנוטר במשחטה

7.1.6. כל בעיית בריאות או רווחה תמדד במועדים המספקים את האינדיקציה הטובה ביותר לרמת הבעיה בלהקה.

7.1.7. ביצועי העופות (כגון תמותה וצריכת מזון ו/או מים) ינוטרו באופן יומיומי לסימני מחלה או בעיות בייצור.

- א. מומלץ לתעד את שיעור הגדילה באופן שבועי
- ב. ביצועי הלהקה יושוו לתוצאות המצופות כדי לקבל אינדיקציה למחלה או בעיות בייצור.

7.1.8. תכנית הבריאות והרווחה תכלול גם את המידע להלן:

- א. תכנית החיסונים עם פרטים לגבי אילו חיסונים ובוסטרים נדרשים
- ב. מדיניות ההגיינה הכללית בלולים לרבות נקיין, חיטוי, פרק הזמן והתהליכים המיושמים בין הלהקות
- ג. נוהלים לטיפול בעופות בבריאות ירודה או פצועים לרבות שיטות להמתת חסד
- ד. מדיניות הנקיין והבטיחות הביולוגית בחווה

תכנית החיסונים בחווה תבטיח שהעופות מוגנים מפני:

- א. מחלות הידועות כקיימות בחווה
- ב. מחלות קיימות באזורים סמוכים
- ג. מחלות אחרות שיש לצפות באופן סביר שיש להגן על העופות מפניהן

גורמי מחלות עלולים להגיע לחווה באמצעות עופות, אנשים, ציוד ומכונות. בקרה על המבקרים בחווה תעזור לצמצום העברת מחלות לחווה.
צעדים לבקרה ולמניעה כוללים תיעוד התנועה והאזרחים בחווה – לרבות מהיכן הגיעו, ביקורים בלולים אחרים וכל חולי העשוי לגרום למחלה

7.2. בריאות ורווחה

7.2.1. אסורה כל הטלת מום בעופות

7.2.2. יש לבצע המתת חסד בעופות ללא דיחוי אם הם:

- א. בכאבים חמורים שאינם ניתנים לשליטה
- ב. חולים, פצועים או במצוקה ברמה כזו הדורשת להפרידם מהלהקה
- ג. מתקשים ללכת או להגיע למקור מים או מזון
- ד. בעלי ציון הליכה 4 או יותר (כפי שמוגדר בתיבת המידע להלן)

ניתן להעריך את רמת הצליעה של העוף באמצעות הערכת יכולת ההליכה שלו. מערכת הניקוד הבאה מבוססת על מדריך הניקוד של אוניברסיטת בריסטול:

ציון 0 - העוף מציג תנועה חלקה, זורמת

העוף מרים ומניח את כף הרגל באופן חלק, כל כף רגל מובאת מתחת למרכז הכובד של העוף בזמן הליכה (בניגוד לעוף מתנדנד). לרוב, אצבעות כף הרגל מתעגלות חלקית בזמן שכף הרגל באויר.

ציון 1 - לעוף פגם קל בהליכתו שקשה להגדיר במדויק

העוף עשוי לקחת צעדים גדולים יתר על המידה, להיות לא יציב או להתנענע במהלך ההליכה, מה שמביא להליכה לא אחידה, אך קשה לזהות בבירור את הבעייתיות.

ציון 2 – לעוף יש פגם ברור ומזוהה בהליכה, אך זה אינו משפיע על יכולתו לנוע

העוף עשוי לקחת צעדים קצרים, מהירים ולא יציבים ברגל אחת אך אינו צולע באופן המונע ממנו לנוע (כגון: תמרון, האצה וריצה).

ציון 3 – לעוף יש פגם ברור ומזוהה בהליכה המשפיע על יכולתו לנוע (רווחת העוף נפגעה)

העוף עשוי לצלוע, ללכת/ לטופף באופן לא יציב, או לפשוט רגל אחת בזמן שהוא הולך. לרוב הוא יעדיף לרבוץ כל עוד לא מאיצים בו לנוע והוא לא ירוץ

ציון 4 – לעוף יש בעיה חמורה בהליכה

העוף מסוגל ללכת אך בקושי רב ורק כאשר מאיצים בו לכך. אחרת, הוא רובץ בהזדמנות הראשונה.

ציון 5 – העוף אינו מסוגל ללכת על כפות רגליו באופן מתמשך

העוף עשוי להיות מסוגל לעמוד, אך אינו מסוגל ללכת (למעט בעזרת הכנפיים או בזחילה על הרגליים)

יש לציין כי לא כל מאפייני הניקוד בהכרח מזוהים בעוף.

היכן שקשה לקבוע בין הציונים, 2, 3 ו-4 לפי מערכת הניקוד של אוניברסיטת בריסטול, ניתן להיעזר במדדי הערכה הבאים שפותחו על ידי אוניברסיטת קליפורניה:

ציון 2 - העוף יעמוד יותר מ 15 שניות כאשר הוא ללא הפרעה
ציון 3 - העוף לא יעמוד במשך 15 שניות או יותר כאשר הוא ללא הפרעה. העוף יעמוד על שתי כפות הרגליים במשך 5 השניות מרגע שעודדו אותו לנוע (כלומר נגיעה קלה של הבוחן)
ציון 4 - העוף לא יעמוד על שתי כפות הרגליים במשך 5 השניות מרגע שעודדו אותו לנוע (כלומר נגיעה קלה של הבוחן)

7.2.3. אסור שיהיו עופות בצליעה גבוהה (ציון הליכה 4 לפי מערכת הניקוד של אוניברסיטת בריסטול)

בריאות רגל טובה תורמת לגדילה אופטימלית ולרווחה טובה של העוף. הגורמים לבריאות רגל ירודה הם רבים ומגוונים. חלקם קשורים בפגם בהתפחות העצמות, בעוד שאחרים קשורים בגורמים תזונתיים או בזיהומים. ממחקרים עולה שהפגיעה ברווחת בעלי החיים היא גבוהה מדי בקרב עופות עם ציון הליכה 3 או יותר לפי מערכת הניקוד של אוניברסיטת בריסטול, שכן עופות אלו סובלים מכאב ומחוסר נוחות.

7.2.4. יש לבצע תחקור בכל מצב בו למעלה מ 3% מהלהקה סובלת מציון הליכה 4 ויותר. תחקיר המקרה ותוצאותיו יתועדו.

7.2.5. אסור שיהיו מקרים חוזרים של פציעות בעלות מאפיינים זהים בקרב מספר עופות שמקורם בסביבה הפיזית של העופות או בהליכי הטיפול בהם.

7.2.6. במקום בו קיימות פציעות חוזרות, יש לפרט בתכנית הבריאות והרווחה את תכנית פעילות המנע.

7.2.7. במקרה בו רמת התמותה בלול היא מעל 0.3% במהלך 24 שעות, יש לבצע תחקיר וטרינרי

7.3. המתת חסד

7.3.1. המתת חסד תבוצע על ידי:

א. עובד משק המיומן לכך

ב. שוחט מאושר

ג. מומחה כגון מדריך או וטרינר

7.3.2. שיטות ההמתה היחידות המותרות הן:

א. הימום חשמלי במתקן ידני, ולאחריו חיתוך מידי של הצוואר

ב. שבירת מפרקת הצוואר

ג. אקדח הימום (captive bolt)

7.3.3. בשבירת מפרקת הצוואר יש למתוח את הצוואר באופן הקוטע את חוט השדרה וגורם נזק משמעותי לכלי הדם המרכזיים

7.3.4. אחרי ביצוע ההמתה יש לוודא באופן יסודי כי העוף מת

7.3.5. כל הפסדים יפונו באופן מלא בהתאם לדרישות החוק

7.3.6. המשק יתעד איך והיכן פונו כל הפסדים

7.4 מתן תרופות

7.4.1. מתן תרופה לעופות ייעשה:

א. רק בהוראת הוטרינר

ב. יתועד בתכנית הבריאות והרווחה

7.4.2. לא ייעשה כל שימוש באנטיביוטיקה או בכל תרופה אחרת למטרות שאינן טיפוליות, כגון למניעת מחלות או לעידוד גדילה

7.4.3. עובדי משק הלוקחים חלק במתן תרופות לבעלי החיים יהיו כשירים לכך

7.4.4. ימונה אחראי לניהול ארון התרופות ולתיעוד מתן תרופות

7.5 בטיחות ביולוגית

7.5.1. יישמרו רשומות של כל המבקרים בחווה.

7.5.2. רשומות המבקרים יכללו את הפרטים הבאים של המבקר:

א. שם

ב. הארגון

ג. תאריך ושעת ההגעה

ד. ביקורים בחוות עופות שערך לאחרונה

7.5.3. אין להכניס מבקרים המייצגים סיכון לבריאות ורווחת העופות שהינו ניתן לזיהוי ומשמעותי

7.5.4. יוגדרו ויישמו נוהלים לכניסה/יציאה מהלולים עבור עובדי המשק והמבקרים שמטרתם לצמצם הסיכון להעברת מחלות (כגון: טבילת הנעליים באגני טבילה, שימוש במגפיים ייעודיים או במגני נעליים חד פעמיים, חיטוי הידיים וכו')

8. הובלה

מערכות הובלת בעלי החיים יעוצבו וינוהלו על מנת להבטיח שבעלי החיים אינם נתונים ללחץ ומצוקה מיותרים. טיפול והובלת בעלי החיים יישמרו למינימום האפשרי. העובדים המעורבים בתפיסה ובהובלת בעלי החיים צריכים להיות מיומנים וכשירים לבצע את המטלות המצופות מהם.

יודגש כי נוהלים אלו אינם באים להחליף כל דרישה הקבועה בחוק ובכלל זה את תקנות צער בעלי חיים (הגנה על בע"ח) (הובלת עופות), התשע"א - 2011

8.1 ניהול

8.1.1. כל תהליך התפיסה יתבצע בפקוח הישיר של עובד בכיר בצוות התפיסה או מנהל המשק או עובד המשק המוסמך לכך.

8.1.2. הצוות הלוקח חלק בתפיסה ובהובלה של העופות יהיה מיומן וכשיר לבצע את משימתו

8.1.3. באחריות מנהל המשק, או אחראי אחר שמונה לכך, להבטיח:

א. את רווחת העופות במהלך תהליך התפיסה

ב. שכל התופסים עובדים בהלימות ל"נוהלי חי בריא לענף הפטם"

8.1.4. יגובשו נוהלים המבטיחים שבכל מקום בו למנהל או לעובד המשק יש חששות בהקשר לרווחת העופות במהלך תהליך התפיסה, הן מתועדות, מועלות בפני הגורם המתאים, ומטופלות באופן נאות כדי למנוע הופעתן של תלונות דומות בלהקות הבאות.

8.1.5. לפני תחילת כל תפיסה ידגיש המנהל לצוות התפיסה את הנקודות העקריות שעל צוות התפיסה לשים לב (סעיפים 8.2.5 עד 8.2.17)

ליישום סעיף 8.1.5 לעיל מומלץ להתקין שלט המונה את הנקודות העקריות שעל צוות התפיסה לשים לב

8.2 תפיסה

8.2.1. אין להפסיק את הזנת העופות יותר מ- 6 שעות לפני מועד התפיסה

8.2.2. אין להפסיק את אספקת המים לעופות יותר משעה לפני מועד התפיסה

8.2.3. לא יובלו עופות שבאופן גלוי לעין אינם כשירים להובלה

א. במידה וצוות התפיסה אחראי על המתת חסד היכן שנדרש, יש למנות אחראי אחד לפחות מצוות התפיסה להמתת חסד הומנית של כל עוף שנמצא כלא כשיר להובלה

ב. האחראי הממונה לפי סעיף א לעיל יהיה מיומן וכשיר לבצע המתת חסד של עופות בהתאם לסעיף 7.3

8.2.4. התפיסה תבצע בתאורה מעומעמת או כחולה כדי להפחית תגובות פחד של העופות

8.2.5. דילול, ככל שמיושם כזה (ראה סעיף: 5.4.2), יתבצע תוך קיום הדרישות הבאות:

א. תהליך התפיסה ינוהל באופן המצמצם כל השפעה שלילית על העופות הנשארים בלול (ראה תיבת מסגרת) ו

ב. יש לספק לעופות הנשארים בלול מים ושתייה מיד עם סיום התפיסה

הוצאת חלק מהעופות בלול לשחיטה עשויה להשפיע באופן שלילי על רווחת העופות הנשארים בלול. העופות הנשארים בלול יכול שיושפעו מ:

- הכנת הלול לתפיסה
- הפסקה זמנית של מים ומזון
- רעש והפרעות בתהליך התפיסה
- פעילות מלגזה בתוך הלול
- מצב הלול לאחר התפיסה
- ההפרעה הנגרמת כתוצאה מהחזרת הלול למצבו טרם התפיסה
- חוסר נוחות תרמית כתוצאה משינויי טמפרטורות מהירים
- פגיעה בבטיחות הביולוגית

8.2.6. רמות הרעש יישמרו למינימום האפשרי לכל אורך התפיסה וההעמסה

8.2.7. רכב ההובלה ימוקם במקום המאפשר העמסה קלה של מתקני ההובלה

8.2.8. יש לגשת לעופות ברוגע ובשקט למנוע מתח ומצוקה

8.2.9. במהלך התפיסה יש לפעול למניעת התקהלות של העופות

8.2.10. במצב של התקהלות, יש להעלות את רמת התאורה, לפזר ברוגע ובשקט את העופות, ולאפשר להם להסתדר לפני שמחדשים את פעילות התפיסה.

8.2.11. יש לטפל בעופות בעדינות ובתשומת לב

8.2.12. העופות ייתפסו לחוד בלפיתת:

א. הרגל, ממש מעל כפות הרגליים, או

ב. הגוף בשתי הידיים תוך החזקת הכנפיים צמוד לגוף

8.2.13. מרחק סחיבת העופות יישמר למינימום האפשרי

8.2.14. העופות יונחו במתקני ההובלה בלול

8.2.15. מתקני ההובלה יעמסו למלמעלה למטה היינו, המגירה העליונה תועמס ראשונה והתחתונה אחרונה.

8.2.16. מתקני ההובלה ייסגרו בזהירות מירבית כדי להבטיח שאף חלק מגוף העופות אינו תקוע בכל צורה שהיא

8.2.17. צפיפות העופות במתקני ההובלה לא תעלה על 57 ק"ג עופות למ"ר של שטח מתקן

8.3 הובלה

8.3.1. עובדים האחראים להובלת עופות:

א. ישלימו תכנית להכשרת משגיחים, ו-

ב. יוכלו להדגים את מיומנותם בטיפול נאות בעופות בהעמסה ובפריקה ובזמן ההובלה.

8.3.2. באחריות אחראי המשק לוודא שכל העופות כשירים להובלה

8.3.3. באחריות המוביל להבטיח שרווחת העופות נשמרת מרגע העמסתם על רכב ההובלה עד לפריקתם ממנו

8.3.4. לכל המובילים יהיה עותק "נוהלי הובלה ונוהלי חירום בהובלה" ליישום בהובלה. נוהלים אלו יכללו את הפריטים הבאים: מספרי טלפון מחוץ לשעות העבודה, נוהלי חירום, נוהלים למקרה תאונה, מטף לכיבוי אש

8.3.5. מתקני ההובלה:

א. יתאימו למטרה זו,

ב. ינוקו באופן יסודי לפני כל שימוש,

ג. יתוחזקו היטב (כגון, ללא דפנות חדות ובלטות),

ד. ולא יפצעו את העופות

8.3.6. רכב ההובלה ינוקה ביסודיות לפני כל שימוש

8.3.7. כל העופות יישחטו בתוך 8 שעות מהעמסת מתקן ההובלה הראשון (המגירה הראשונה)

8.3.8. יש לעשות כל מאמץ להבטיח:

א. שהנסיעות מסתיימות ללא עיכובים מיותרים, ו

ב. שהנהגים מודעים לכל בעיה אפשרית בתנועה ומתכננים את נסיעתם בהתאם

8.3.9. יש לנקוט באמצעים להפחתת הרטיבות במהלך ההובלה, כגון ציוד הרכב בכיסויים מתאימים.

8.3.10. יש לתכנן מראש וליישם דרכים להפחתת הסיכון לעקת חום

תפיסה, העמסה, והובלה בתנאי חום כבד מציגים סיכון מוגבר לתמותת העופות מעקת חום

8.3.11. רמות הרעש יישמרו למינימום האפשרי לכל אורך ההובלה

9. שחיטה

המשחטה תנוהל באופן שיבטיח כי העופות אינם נתונים לדחק או לחוסר נוחות לא הכרחיים. טיפולי טרום-שחיטה צריכים להיות מצומצמים למינימום האפשרי. על כל המעורבים בשחיטה להיות כשירים לבצע את העבודות הנדרשות מהם.

9.0.1 עופות הנכללים בתכנית "חי בריא" ומיועדים לשאת את תו "חי בריא" יועברו למשחטות שהינן בעלות אישור עמידה בתכנית "חי בריא" למעט אם תכנית "חי בריא" הסכימה אחרת (ראו סעיף 9.0.2).

בשל המחסור במשחטות מאושרות בתכנית "חי בריא" וכדי למנוע מצב בו המגדלים תלויים לחלוטין במשחטה כזו או אחרת ועד ליצירת בסיס רחב של משחטות מאושרות "חי בריא", חי בריא מתירה, תחת תנאים מסויימים, לגורמים מפוקחים לבצע שחיטה במשחטות שאינן מאושרות "חי בריא" בהתאם לסעיף 9.0.2 להלן

9.0.2 המגדל יוכל לבקש להעביר עופות למשחטות שאינן מאושרות בתכנית חי בריא ובלבד שהתקיימו התנאים הבאים:

א. המגדל העביר לחי בריא בקשת שחיטה בכתב לפחות יומיים לפני השחיטה המתוכננת לכתובת המייל: info@haibari.co.il. בקשת השחיטה כוללת את שם המשחטה, תאריך השחיטה, כמות בעלי החיים, מין בעלי החיים ואת שם הגורם המפוקח מבקש הבקשה וחתימתו.

i. גורם מפוקח המנהל תוכנית שחיטה שבועית מסודרת, המתוכננת וידועה מראש, רשאי להעביר את תוכנית השחיטה לאישור מראש לתקופה של עד שנה, לכתובת המייל: info@haibari.co.il. במקרה כאמור, ובמידה וחי בריא אישרה את תוכנית השחיטה, אין המגדל נדרש להעביר בקשת שחיטה שבועית לתקופה המאושרת. על המגדל לעדכן את חי בריא מבעוד מועד לגבי כל שינוי בתכנית השחיטה שהעביר ושאושרה.

ב. המגדל ישמור תיעוד של בקשות השחיטה שהעביר לחי בריא למשך שלושה חודשים.

ג. המגדל מצהיר כי הוא מכיר ומבין את נהלי חי בריא למשחטות (שמופיעים באתר חי בריא) ולוקח על אחריותו לקיים את הדרישות המופיעות שם הקשורות לתהליך אחזקת העופות בשטחי ההמתנה, לפריקת העופות, לאופן הטיפול בעופות ולתהליך שחיטתם.

ד. המגדל מתחייב כי במקרה בו יהיה לו ספק לגבי האפשרות לקיים שחיטה הומאנית ואחראית בהתאם לרוח נהלי חי בריא במשחטה הוא יתריע ויידע את חי בריא ומכל מקום יימנע מלבצע שחיטה בתנאים לא נאותים כאמור.

ה. חי בריא שומרת לעצמה את הזכות לסרב אישורים לשחיטה במשחטות שאינן מאושרות "חי בריא".